

Vabariigi Valitsuse määruse
„Ohessaare maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning kaitseala välispiiri ja tsoneeringut.

Ohessaare maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Saare maakonnas Saaremaa vallas Ohessaare külas.

Osa praegusest kaitsealast võeti kaitse alla juba ENSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k „Maastiku üksikelementide dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest“, kui maastiku üksikelemendina võeti kaitse alla „Ohessaare pank“. Ajakohastamisele kuuluv kaitseala kaitse-eeskiri kinnitati Vabariigi Valitsuse 14. märtsi 1996. a määrusega nr 78 „Osmussaare maastikukaitseala moodustamine, Osmussaare, Üügu ja Ohessaare maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ning välispiiri kirjelduste kinnitamine“.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord ning muudetakse kaitseala välispiiri ja tsoneeringut.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus viia ala kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega ning tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja alal leiduvate kaitsealuste liikide kaitse. Kaitseala hõlmab täielikult Natura 2000 võrgustikku kuuluva Ohessaare loodusala ja osaliselt Kura kurgu linnuala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Gunnar Raun (tel 5688 7157, e-post gunnar.raun@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Advokaadibüroo FORT vandeadvokaat Margus Kõiva (tel 528 8090, e-post margus.koiva@fortlegal.com), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), Ohessaare panga kaitsevajaduse eksperdi hinnangu on andnud Olle Hints ja Tiiu Märss, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Ohessaare panga aluspõhjajakivimite paljandeid ja rannikukooslusi ning kaitsealuseid liike, samuti säilitada maastikuilmet ja poollooduslikke kooslusi.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Need on merele avatud pankrannad (1230) ja lood (alvarid) (6280*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitsealal kaitstakse kaitsealust taimeliiki lamavat ristikut (*Trifolium campestre*) ja selle kasvukohti.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Ohessaare maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on ohustatus, haruldus, teaduslik väärtus, esteetiline väärtus ning loodusdirektiivi ja linnudirektiivi rakendamine.

Ohustatud rannikuelupaigana on **merele avatud pankrannad (1230)** lisatud loodusdirektiivi I lissasse. Rannikuelupaikade seisund on Eestis enamasti küll soodne tänu rannaaladel kehtinud ja kehtivatele piirangutele, kuid rannikuelupaigad on väga tundlikud väliste mõjutustele. Ranna- ja kaldavööndite elupaiku kaitstakse lisaks kaitstavatele aladele ka ranna- ja kaldakaitse piirangu-, ehituskeelu- ja veekaitsevööndi abil (Looduskaitse arengukava aastani 2020). Natura 2013.–2018. aasta aruande¹ kohaselt on Eestis merele avatud pankrandasid 60 ha. Merele avatud pankrannad on murrutusjärsakuga pangad merelainete otsese mõju piirkonnas. Murrutusjärsaku kõrgus on Eesti pankrannikuil paarist meetrist mitmekümne meetrini. Pangajärsaku ülemise osa moodustavad sageli mitmesugused jääajajärgsed setted, nagu rannakruus või -klibu, mille varisemisel järsaku jalamile võivad tekkida ajutised rannavallid. Taimestu kujunemine sõltub seal nii pankranna geoloogilisest ehitusest, merele avatusest kui ka inim mõjust. Taimkate areneb võõndiliselt: lõhe- ja eendikooslustest järsakutel kuni lausalise taimkatteni panga laugemas ülaosas, kus aluspõhja katab juba mullakiht. Eesti tuntumad ja tänapäevalgi lainetele avatud paepangad on lisaks Ohessaarele ka Utria, Pulli, Püssina, Panga, Ninase ja Osmussaare. Liiva- ja paekiviga pangad on Pakri poolsaarel ja Türisalus ning liivakivipangad Suurupis ja Rannamõisas. Looduslik ohutegur on tormilainetuse murrutusega kaasnev panga varisemine ja mattumine klibuvallide alla. Pangakivimite purunemisel on mänginud rolli lisaks tormilainete murrutusele ka rüüsiää, vihma- ja pinnaseveed, taimestiku (puu- ja põõsajuurte) lõhkuv toime, kohati ka tektooniline murrang. Tegemist on loodusliku protsessiga ja meetmeid ei ole üldjuhul vaja. Inimtegevusest tulenev ohutegur on tallamise tõttu panga serva varisemine, kivististe korjamine, sest panga kihtides on üliharuldased ja hinnalised selgroogsed (kalad ja lõuatud), kivitornide tegemine, sest see rikub pankranniku looduslikku ilmet ja läheb vastuollu kaitse-eesmärgiga säilitada maastikuilmet, ning pankranniku lõhkumine, sh kivimiplaatide eemaldamine pangast jms tegevused.

¹ <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/reports2012/habitat/summary/?period=5&group=Coastal+habitats&subject=1230®ion=BOR>

Haruldase ja ohustatud rannikelupaigana on **lood (alvarid) (6280*)** lisatud loodusdirektiivi I lissasse, kusjuures tärniga on märgitud esmatähtsad kooslused ehk elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Lisaks eeltoodule on poollooduslike koosluste säilitamine Eesti looduskaitse üks olulisimaid vastutusvaldkondi, kuna meie poollooduslikud kooslused on ühed maailma kõige liigirikkamad elupaigad. Sellised loodusväärtused säilivad ainult inimese kaasabil. Ilma niitmise või karjatamiseta poollooduslikud kooslused võsastuvad ja nende liigirikkus kaob. Senise traditsioonilise niitmise ja karjatamise lakkamisele järgnev võsastumine ja roostumine on olulisim niidukoosluste elurikkuse säilimist ohustav tegur (Looduskaitse arengukava aastani 2020). Natura 2013.–2018. aasta aruande² kohaselt on Eestis loodusid 10 000 ha. Lood ehk alvarid katavad väga õhukese mullakihi (mõnest kuni paarikümne sentimeetri) ja tasase pinnamoega paepealseid alasid. Need on enamasti kuivad või väga kuivad kasvukohad: muldkate kuivab suve jooksul sageli läbi. Kevaditi seevastu võivad alvarid olla üsna märjad ja sealsed lohud ajuti täituda veega. Lood on kogu maailmas väga piiratud levikuga, mis teeb need globaalselt haruldasteks ja seetõttu erilist kaitset vajavateks kooslusteks. Eestis levivad loopealsed peamiselt lubjakivi avamusaladel Saaremaal, Muhus ning Läänemaal ja Hiiumaal aga ka Harjumaal ning Ida- ja Lääne Virumaal. Lisaks Eestile leidub loodusid arvestataval hulgal veel vaid Rootsi suurtel saartel, eelkõige Ölandil ja Gotlandil (Loopealsete ja kadastike hoolduskava 2011). Ohessaare kitsal meretuultele avatud peamiselt klibusel loopealsel toimub kinnikasvamine aeglasemalt, sest huumushorisont puudub või on väga õhuke. Ohessaarel on tegemist loopealse alatüübiga klibuloo, kus ohuteguriks on eelkõige klibuloo kaevamine ja ehitustegevus. Klibulool on loomadel vähe süüa ja lisaks raskendab karjatamist panga serval paiknemine.

Lamav ristik (*Trifolium campestre*) on peamiselt Lääne-Saaremaale iseloomulik rannaniitudel ja kuivematel niitudel (sh loopealsetel) harva leiduv ohustatud niidutaim. Suuremad kasvualad on Eesti looduse infosüsteemi andmetel Tagamõisa ja Sõrve poolsaarel ning Vilsandi saarel. Tegemist on II kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel ohualdis liigiga. Peamised ohutegurid on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti ehitustegevus ja tallamine. Puuduvad andmed arvukuse trendi hindamiseks.

Teaduslik väärtus. Ohessaare pank kui unikaalne geoloogiline objekt on teadusliku väärtusega, sest on Balti ürgmere siluri ajastu noorimate kihtide ainus paljand. Täpsemalt on tegemist siluri ladestu kõige ülemise Ohessaare lademe stratotüüpse paljandiga, millel on etaloni staatust regioonis ja ühtlasi rahvusvaheline tähtsus. Ohessaare paljand on väga rikas nii selgrootute kui ka selgroogsete fossiilide poolest, olles tüüpikuks paljudele fossiilsetele loomaliikidele, näiteks konodont *Ozarkodina nasuta* (Viira), trilobiidid *Calymene soervensis* (Männil) ja *Eophacops serotinus* (Männil) ning brahhiopood *Collarothyris collaris* (Rubel). Ohessaare panga selgroogsete kivistised on olnud fossiilsete kalade uurijate tähelepanu all enam kui 160 aastat, alates Christian Panderi monograafilistest uuringutest (Pander 1856) kuni praeguseni. Tähtsaimad sealt leitud lõuatute ja kalade esmakirjeldused hõlmavad järgmiseid liike: erikilbilistest *Tolypelepis undulata* (Pander) ja *Oniscolepis dentata* (Pander); primitiivsetest luukaladest *Lophosteus superbus* (Pander) ja *Lophosteus ohessaarensis* (Schultze & Märss) ning lõuatu luukilbilise *Ohessaareaspis ponticulata* (Märss et al.). Tegelik lõuatute ja kalade leidude ja kirjelduste nimekiri on tunduvalt pikem.

² <https://nature-eionet.europa.eu/article17/reports2012/habitat/summary/?period=5&group=Grasslands&subject=6280®ion=BOR>

Esteetiline väärtus. Esteetiliseks väärtuseks on paljanduv Ohessaare pank koos avatud pangapealse loopealsega, kus on muu hulgas huvipakkuvad rannajoonest tugevalt erineva orientatsiooniga klibuvallide jätked, mis on tekkinud panga murrutusest ja materjali liikumisest.

Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Ohessaare maastikukaitseala kuulub Ohessaare loodusala koosseisu (EE0040449) üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Kaitse-eesmärkideks seatud elupaigatüüpide kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Linnudirektiivi rakendamine

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude kütimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Ohessaare maastikukaitseala kuulub Kura kurgu linnuala koosseisu (EE0040434) üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Linnudirektiivi artikli 4 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaiade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Ohessaare maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, on kaitsealal rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), karulauk (*Allium ursinum*) ja rand-seahernes (*Lathyrus japonicus subsp. maritimus*). II kaitsekategooria taimeliigi rand-orasheina Eesti looduse infosüsteemis olev kasvuala (KLO9308311) kaitsealal on ekslik. Kaitsealustest kivististest leidub kaitsealal trilobiite (*Trilobita*). Kaitseala kaitse-eesmärgiks mitteseatud

liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele tuginedes seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Ohessaare pank on olnud kaitse all alates 1959. aastast. Ohessaare maastikukaitseala olulisus seisneb eelkõige Ohessaare pangas kui unikaalses geoloogilises objektis, mis on Balti ürgmere siluri ajastu noorimate kihtide ainus paljand, mis lubab seda uurida tunduvalt põhjalikumalt kui puursüdami ke läbilõiked, ning avatud loopealses, kus on muu hulgas huvipakkuvad rannajoonest tugevalt erineva orientatsiooniga klibuvallide jätked, mis on tekkinud panga murrutusest ja materjali liikumisest. Kaitseala 1,6 km pikkusest rannalõigust on pideva 1–3,5 m kõrguse panga ulatus u 0,9 km. Ülejäänud rannalõigu moodustab kliburand ja paepõrand ning madalad pangaastangud (kuni 0,8 m kõrged). Kaitseala põhja- ja lõunaosale on iseloomulik kohati paljanduva klibuga kidurama taimestikuga loopealne ning kaitseala keskosale tüsedama huumuskihi ja lopsakama taimestikuga loopealne. Panga läbilõikes vahelduvad erineva savisisaldusega lubjakivid ja merglid, leidub savi vahekihte. Panga lõunapoolses otsas ilmub ülemistesse kihtidesse aleuriitne materjal. Need kivimid esindavad madalas rannalähedases meres tekkinud setteid. Ohessaare paljand on väga rikas nii selgrootute kui ka selgroogsete fossiilide poolest, olles tüüpeliukohaks paljudele fossiilsetele loomaliikidele.

Kaitseala on oluline kasvukoht lamavale ristikule (*Trifolium campestre*), mis on peamiselt Lääne-Saaremaale iseloomulik rannaniitudel ja kuivematel niitudel (sh loopealsetel) harva leiduv ohustatud niidutaim. Kaitseala keskosas on Eesti looduse infosüsteemis märgitud ühel kasvukohal 50 isendit, mida on vaadeldud viimati 2012. aastal. Sobivat kasvukohta leidub kaitsealal liigile laiemalt kui ainult kaitseala keskosas.

Kaitseala laiendamise peamine eesmärk on merele avatud pankrandade (1230) ja loodude (6280*) parema kaitse tagamine, mille tarvis on vaja tagada kaitseala piiritlemisel piisav ja maastikus jälgitav puhvertsoon pangapealsel, sest kehtiv piir jätab panka ja loopealset osaliselt kaitsealast välja ega ole maastikus jälgitav. Oluline on tagada ka panga kui geoloogilise objekti terviklik kaitse. Kaitse-eeskirja muutmisega arvatakse rannikukooslused piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndis ei saa keelata majandustegevust ja loodusvarade kasutamist. Vajalik on hoiduda pankranniku ja avatud loopealse loodusliku ilme rikkumisest. Kaitseala lõuna- ja põhjaosa tuleb laiendada, et kaitsta panga murrutusest ja materjali liikumisest tekkinud kunagisi vanu klibuvalle (loopealse alatüüp klibuloo). Kaitseala lõunaosa tuleb laiendada, et kaitsta madalat aluspõhjalist paeastangut. Kaitseala eesmärkideks lisatavad rannikukooslused merele avatud pankrannad (1230) ja lood (alvarid) (6280*) on alal määratud 2002. aastal ja andmeid korrigeeritud 2020. aastal toimunud Natura rannikuelupaikade inventuuri käigus ja need on ka Ohessaare loodusala eesmärgiks. Merele avatud pankrandade ja loodude (alvarite) elupaigatüübi esinduslikkuse hinnang varieerub A–C (väga esinduslik kuni keskmine). Kaitsealale jääb merele avatud pankranda 2,5 ha esinduslikkusega A ja loodusid 5,6 ha esinduslikkusega B ja 0,04 ha esinduslikkusega C. Kuna madal pank on aktiivse merelise tegevuse mõju all, siis see kajastub ka hõredas või puudavas taimestikus. Pankrandade kaasnevaks koosluseks on pidevas muutumises olevad esmased rannavallid (1210), kuid neid eraldi kaitse-eesmärgina välja ei tooda. Lood on kasvupaigaks lamavale ristikule. Lindudest pesitseb kaitseala kaldajärsakul räästapääsuke.

Ohessaare maastikukaitseala kaitse all hoidmine on vajalik ka loodusdirektiivi rakendamiseks, sest tegemist on Ohessaare loodusala ja ka LKS § 7 lõige 2 eeldab direktiivi rakendamiseks

Natura 2000 eesmärkide üle võtmist siseriiklikku õigusesse. Kuigi Ohessaare maastikukaitseala kattub osaliselt ka Kura kurgu linnualaga, siis linnuliike kaitseala kaitse-eesmärgiks ei seata, sest see ei ole kaitseala väiksust ja sisu arvestades otstarbekas. Kitsale maismaaribale ei jää linnuala eesmärgiks olevatele rändlinnuliikidele sobivaid pesitsus-, sulgimis- ja talvitusalasid või olulisi rändepeatuspaikasid. Samas on see pankrannik siiski osa ranniku lindude elupaigast ja on põhjendatud jätta linnuala koosseisu. Kaitsealal on inventeeritud veel loodusdirektiivi elupaigatüüpidest sinihelmikakoosluseid (6410) alla 0,1 ha, kuid kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole väga väikese pindala tõttu otstarbekas.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks pinnavormina atraktiivse pankranniku ja pangapealse avatud klibuloo kaitse, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Hoiuala kaitsekord ei ole piisav terviklikuks loodusväärtuste kaitseks ja vajaliku piirangu rakendamiseks (majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise keelamiseks). Samuti ei sobi geoloogiliste objektide (pank) kaitseks hoiuala kaitsekord, sest hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte eluta looduse objektide kaitseks. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (pinnasteed, maaüksuste piirid, karjääri serv, nõlv, kaitsekraav, rannajoon). Enamasti on piiritlemisel kasutatud maastikus hästi jälgitavat paralleelselt pangaga kulgevat pinnasteed (jääb kaitseala sisse, va kaitseala põhjaosas Kalmuste (80701:001:0528) maaüksusel). Piisava puhvri tagamiseks (pank asub kohati astangule liiga lähedal) ja ühtse piiritlemise loogika alusel (piiri kulgemine ühelpool teed) jäetakse pinnastee kaitseala sisse. Osaliselt on piiritlemisel kasutatud lühikeses lõigus kaitseala lõunaosas kaitsekraavi (kraav jääb kaitsealale). Erandina on kasutatud piirina ka mõttelisi sirgeid loodude kaitsealasse arvamisel, kui maastikus loogilised piiritlemise võimalused puuduvad. Geograafilised koordinaadid, millest mõttelised sirged algavad, on esitatud L-EST-97 koordinaatsüsteemis. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Ohessaare maastikukaitseala pindala on 8,3 ha. Uue kaitsekorra kohaselt on kaitseala tsoneeritud varasemast Ohessaare piiranguvööndist (5,6 ha) Ohessaare sihtkaitsevööndisse. Kaitseala pindala suureneb 2,7 ha eramaa arvelt. Maaomandilt jaguneb kaitseala järgmiselt: 8,2 ha kuulub eraomandisse ja 0,1 ha jätkuvalt riigi omandisse.

Kaitse-eeskirja muutmisega arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 3,9 ha eramaad ja 0,1 ha jätkuvalt riigi omandis olevat maad ning kaitseta ala arvelt arvatakse sihtkaitsevööndisse 4,2 ha eramaad, et kaitsta rannikukooslusi. Piiranguvööndist arvatakse välja 0,3 ha eramaad (tehniline korrektuur).

Uute aladena võetakse kaitse alla 4,2 ha rannikukooslusi. Uue alana võetakse kaitse alla 1,2 ha kaitseala põhjaosaga piirnevat loopealset, kus on omaette huvipakkuvad rannajoonest tugevalt erineva orientatsiooniga klibuvallide jätked, mis on tekkinud panga murrutusest ja materjali

liikumisest. Uue alana võetakse kaitse alla ka 3 ha kaitseala lõunaosaga piirnevat kitsast avatud loopealset ja madal paeastang. Laiendus toimub eramaa arvelt. Kaitseala läänepiiril toimub piiri korrigeerimine, mis ühildatakse mere poolt uuesti rannajoonega, sest muutunud aluskaardi tõttu jääb kaitsealale 1,4 ha Kura kurgu hoiuala mereala ning 0,1 ha Kura kurgu hoiuala ja kaitseala vahele jäävat ala.

Sihtkaitsevööndisse on arvatud rannikukooslused ja lamava ristiku kasvuala. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab paremini tagada pankranniku ja klibuloo loodusliku ilme säilimist ja geoloogiliste väärtuste kaitset ning seada ranged piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaigatüüpide soodsa seisundi säilimist või taastamist. Rannikukoosluste kaitsealasse piiritlemisel oli esmatähtis merele avatud pankrandade terviklik ja piisava puhvriga loogiline paiknemine kaitsealal. Loodude piiritlemisel kaitsealasse lähtuti pangapealsel maastikul loodude kompaktsusest, selgelt jälgitavast piirist ja piirnemisest pankrannikuga. Kompaktne loopealne jätkub ka kaitsealast põhja poole, kuid kompromissina loobuti kaitseala laiendusest sinna, sest piirneval rannikul panka enam ei paljandu ja panga kaitsevajadustest lähtuvalt ei ole vaja suuremat puhvrit rakendada. Kaitsealast jääb vahetult välja ka lamava ristiku kasvukohti, kuid kaitseala piiri maastikus paremini jälgitavuse huvides kaitseala laiendusest sinna loobuti. Kaitseala piiritlemisel on arvestatud ka endise Torgu valla rannalade osatähtsust (2006)³, mille järgi paikneb planeeritav kaitseala loodusväärtusega alal ja osaliselt väärtusliku külamiljööga alal. Saaremaa valla territooriumil kehtivad kuni uue üldplaneeringu kehtestamiseni kõik endiste valdade üldplaneeringud. Koostatava üldplaneeringu miljöövärtuslike külade alusuuringu⁴ kohaselt jääb kaitseala jätkuvalt osaliselt väärtusliku külamiljööga alale. Seega sobib sihtkaitsevööndi kaitsekord hästi ka kohaliku omavalitsuse nägemusega ala kasutusest, võimaldades ühtlasi ohjata loodusväärtusi kahjustavat võimalikku ehitustegevust.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi (bioloog Oliver Parrest; Allar Liiv, Maarja Nõmm, Johannes Kõdar ja Merike Rosin Keskkonnaametist) ning ekspertide (Tallinna Tehnikaülikool, geoloogia instituut, Olle Hints ja Tiiu Märss 2019. a) ekspertiisi Ohessaare panga geoloogilise ja kaitsekorra otstarbekuse kohta. Muu hulgas hinnati ekspertiisiga Ohessaare panka mõjutavate looduslike- ja inimtegurite olulisust, astangu murrutuse intensiivsust, inimeste ohutust, külastuskoormuse mõju, panga esteetilise eksponeerimise võimalusi jm looduskaitse ja turismiga seonduvaid aspekte.

Ekspertiisi ettepaneku järgi soovitati kaitsealal keelata kivististe, mineraalide ja kivimite kogumine, välja arvatud juhul, kui selleks on olemas kaitseala valitseja nõusolek, kogumine toimub teaduslikul eesmärgil ja kogutud materjal säilitatakse Eesti muuseumis või teaduskollektsioonis. Soovitatud keeldu ei ole võimalik LKS alusel rakendada ja keeld ei ole ka otstarbekas. Kui loodussaaduste korjamine on lubatud, siis on lubatud ka üksikute kivististe korjamine (v.a kaitsealused). Eeldatavalt on kivististe korjamise maht väike ja leiukohta ei hävitata ega kahjustata olulisel määral. Kivististe korjamise keelamisel oleks raskendatud selle üle järelevalve teostamine.

³ <https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/19371518/maakasutus.pdf/05e178fc-795b-47c2-a1bf-016601577b8a>

⁴ <https://gis.saaremaavald.ee/portal/apps/storymaps/stories/1f2979f0b92043bcb91fb52bca69e14a>

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ning poollooduslike ja looduslike elupaikade säilimise ja soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse; edaspidi *PS* § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja LKS alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenevat kohustust tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala kaitsekorra uuendamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte sihtkaitsevööndisse. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda kaitsealal olevate koosluste ja kaitsealuste liikide säilimist.

Senise kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 14. märtsi 1996. a määrus nr 78 „Osmussaare maastikukaitseala moodustamine ning Ohessaare maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine“, millega võeti kaitse alla Ohessaare maastikukaitseala.

Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid sihtkaitsevööndis ei reguleerita, sest olemasolevaid maaparandussüsteeme kaitsealal ei ole. Kaitsealale jääb üks kraav, mis suubub pangalt merre, kuid tegemist ei ole maaparandussüsteemiga. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Kraavi hooldustöid saab lubada olemasolevate ehitiste hooldustööna. Sihtkaitsevööndis saab kraavi hooldamisele seada tingimusi, et panka liigselt ei lõhutaks. Loodusliku veerežiimi taastamist ei reguleerita, sest märgalasid ja veekogusid kaitsealale ei jää. Ujuvvahendiga sõitmist ei reguleerita, sest selleks sobilikud veekogud puuduvad.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju ja seeni kogu kaitsealal. Eraldi metsa kõrvalsaaduste korjamist välja ei tooda, sest metsamaad kaitsealale ei jää. Kaitseala üks eesmärk on looduse tutvustamine ja selleks vajalik külastustaristu on Ohessaare panka tutvustav geopargi infostend. Ohessaare panga paremaks tutvustamiseks on võimalik rajada ka õpperada. Laiemat huvi pakubki pankranniku külastamine, kivististe korjamine ja lapikutest kividest tornide tegemine, vähemal määral pakuvad huvi nõukogudeaegsed militaarobjektid (vahiputkad, kaitsekraavid ja -punkrid). Kaitseala kitsal loopealsel ei leidu olulisi marja- ja seenekohti.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata kohas. Piirang võimaldab väiksema rahvaürituse korraldamist ilma kaitseala valitseja nõusolekuta, kuid osalejate piirarvu seadmine väldib suuremaid rahvakogunemisi, millega võib kaasneda elustiku liigne häirimine. Väikese osalejate arvuga rahvaürituse korraldamine ei tekita kaitsealal olulist kahju, kuid osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse ohjamiseks. Suur inimhulk võib kahjustada elupaiku ja pinnast, suurendada reostuskoormust ning häirida kaitsealuseid liike. Nõusoleku võib küsida ka mingi perioodi peale, kui tegemist on regulaarsete rahvaüritustega, mida saab pikemalt ette planeerida. Rahvaüritus on organiseeritud üritus, näiteks matk, orienteerumis-, jalgratta- vm spordiüritus, õppus, meelelahutus-, kaubandus- vm üritus.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud tegevusel, järelevalve- ja päästetöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohti kaitsealal ei ole. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, koosluste paigutine hävitamine jne) ja kaitsealuste liikide elupaikadele. Kaitsealal ei reguleerita telkimist ja lõkke tegemist õuemaal, sest õuemaad kaitsealale ei jää. Ettevalmistamata kohas võib lõket teha muu hulgas kaitse korraldamisega seotud tegevustel, näiteks koosluste hooldustöödel raiejäätmete põletamisel. Ettevalmistamata kohas on telkimine erandkorras kaitseala valitseja nõusolekul lubatud näiteks teadustöödel (sh seiretöödel). Täpsemalt on käsitletud kaitseala külastuskorraldust 2016. aastal valminud kaitsekorralduskavas (Jaandi hoiuala ja Ohessaare maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2017–2026). Pärast uue kaitse-eeskirja vastu võtmist ajakohastatakse ka kaitsekorralduskava.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga ka radadel ning sõidukiga sõitmine Ohessaare panga lautrikohas väljaspool teid kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel. Ohessaare panga lautrikoht asub Kalmuste (80701:001:0528) maaüksusel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige

toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel (sh liigikaitselised tööd, teadustööd ja pilliroo- ja adruvarumistööd). Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti.

Erisused väljaspool teed sõitmisele on seatud, sest vältida tuleb kaitsealuste elupaigatüüpide pinnasekahjustusi ja kaitsealuste taimeliikide liigset tallamist. Need erisused tulenevad osaliselt LKS § 30 lõikest 3. Kalapüük on kaitse-eeskirjaga lubatud tegevus, kuid kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimine ei ole kalapüük ja seetõttu on sõidukiga sõitmisel väljaspool teid lisatud see erisuste alla. Erisust rakendatakse määrusega ainult kaitseala põhjaosas Kalmuste (80701:001:0528) maaüksusel Ohessaare panga lautrikohta sõitmisel, sest harrastuskalurid kasutavad seal mereranda pääsemiseks ja paatide veeskamiseks pinnasteed, mis põhikaardilt puudub. Põhikaardilt puuduval teel sõitmist võrdsustatakse väljaspool teed sõitmisega. Kaitseala lõunapoolses osas Kubja (80701:001:0311) maaüksusel ei ole vaja erisust rakendada, sest põhikaardil märgitud kaks pinnasteed lähevad võimalikus paatide veeskamiskohas rannajooneni välja. Ülejäänud osas on pank, kust merele ei minda. Kaitseala valitseja nõusoleku küsimise kohustust kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekoguni viimisel väljaspool teid ei rakendata, sest eeldatav võimalik negatiivne mõju rannikukooslustele on tänu tugevale klübusele rannale väike ja regulatsioonist kinnipidamise kontrollimisele kulutatud ressurss ebaproportsionaalne saadava kasuga. Erisust väljaspool teed sõitmisele ei tehta liinirajatiste hooldustöödele, metsa- ja põllumajandustöödele ja olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöödele, sest liinirajatisi, metsa- ja põllumaad ning maaparandussüsteeme kaitsealale ei jää. Samuti ei tehta erisust jahipidamise käigus lastud suurulukite väljaveole maastikult, sest kitsal avatud pangapealsel suurulukite küttimist ei toimu. Arvestades ka kaitseala väikest pindala, siis erisuse tegemiseks vajadus puudub. Jalgrattaga sõitmiseks sobilikud rajad on kaitseala põhja- ja keskosas.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine. Liikumispiiranguga sihtkaitsevööndi tegemiseks vajadus puudub ja seetõttu ei kaasne jahipidamisele kaitse-eesmärkide vajadustest lähtuvaid ajalisi piiranguid. Väikesel kitsal avatud pangapealsel eeldatavalt linnujahi huvi ei ole, sest linnujahiks sobilikud lahesopid puuduvad. Ainult kaitseala kitsal ribal linnujahi keelamine ei anna olulist efekti, kuna ülejäänud linnuala on kaitse all hoiualana, kus linnujaht on lubatud ja kus ei saagi seda keelata. Linde ei ole kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud, sest kaitseala eraldi ei ole oluline lindude pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspai. Kura kurgu linnuala tervikuna on siiski oluline linnuala. Suurulukite küttimiseks ei ole kaitseala sobilik. Kaitseala jääb Torgu jahipiirkonda, kus tegutseb Sõrve Sääre Jahiselts.

Kaitsealal on lubatud kalapüük. Kuigi kaitsealale kalapüügiks sobivaid veekogusid ei jää, tuleneb kalapüügi reguleerimise vajadus piirnemisest Kura kurgu hoiuala merealaga. Õngpüünistest näiteks spinningu kasutamisel võib harrastuskalur merest kala püüdes viibida ise kaitseala maismaal. Teadaolevalt ei ole kaitsealal liike, keda kalapüük oluliselt häiriks või mõjutaks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue on seatud, et seada vajaduse korral töödele tingimusi lähtuvalt väärtuste kaitsest. Olemasolevate ehitiste hooldustööd on lubatud, et mitte välistada olemasolevate teede, truubi, kraavi ja kaitseala tarbeks püstitatavate tootmisotstarbeta ehitiste

ja muude ehitiste hooldustöid, mis kaitseala kaitse-eesmärke ei kahjusta. Kaitsealal leiduvad nõukogudeaegsed militaarobjektid (vahiputkad, kaitsekraavid ja -punkrid) kultuurimälestisena kaitse all ei ole ja nende hooldustöödeks otsene vajadus puudub. Kaitseala põhjaossa vahetult pangale jäävad kunagised lubjapõletusahju varemed ei vaja samuti hooldustöid ja võimalik konserveerimine või hoopis lammutamine ei ole aktuaalne, kuid ei saa välistada, et tulevikus see huvi tekib.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks ehitise püstitamisel ranna ehituskeeluvööndisse ei laiene ehitisele ranna ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Tootmisotstarbeta ehitise püstitamist lubatakse, et oleks vajaduse korral võimalik ka külastuskorralduslikul eesmärgil püsivaid ehitisi püstitada. Kaitseala tarbeks vajalike tootmisotstarbeta ehitiste alla kuulub külastustaristust eelkõige parkla ja infostend, kuid välistada ei saa ka õpperaja tegemist geoloogiliste väärtuste tutvustamiseks. Parkla rajamiseks ei ole kapitaalsemad pinnasetööd põhjendatud ega vajalikud, sest tegemist on kõva pinnasega ja piisab parkimisala tähistamisest. Kuivkäimla rajamine kitsale avatud pangapealsele visuaalselt ei sobi. Linnuvaatlustorni ehitamine ei ole esmatähtis, sest pangapealselt saab juba piisavalt hästi linde vaadelda ja tegemist ei ole ka kõige sobilikuma rannikuga lindude vaatlemiseks. Samas võimaldab kaitsekord linnuvaatlustorni ehitamist ja huviliste tekkimisel saab kaitseala valitseja selle rajamist kaaluda. Kuna tegemist on eramaaga, siis on külastustaristu tegemiseks vajalik ka maaomaniku nõusolek. Kaitseala tarbeks vajalike tootmisotstarbeta ehitiste alla võivad kuuluda ka lõkke- ja puhkekohad, kuid kaitseala väiksust ja loodusväärtuste kaitse vajadust arvestades ei ole mõistlik neid sinna püstitada, lisaks on lähipiirkonnas võimalik tarbida kohalike turismiettevõtjate teenuseid. Kaitseala tarbeks tootmisotstarbeta ehitiste ranna ehituskeeluvööndisse ehitamine ei nõua selle vähendamist kooskõlas LKS § 38 lõikega 7. Sihtkaitsevööndis saab kaaluda ehitamist, mis on kaitseala tarbeks vajalik. Tootmisotstarbeta ehitiste püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ei ole sihtkaitsevööndis vaja lubada, sest õuealad jäävad väljapoole kaitseala ja sinna saab rajada kinnistu tarbeks vajalikke rajatise või ehitise. Kaitsealale on paigaldatud Ohessaare panka tutvustav geopargi infostend.

Kuna määrusega ei sätestata teisiti, siis LKS § 30 lõike 2 alusel on uute ehitiste püstitamine sihtkaitsevööndis keelatud, et vältida seal paiknevate väärtuslike koosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kahjustumist. Tehnovõrgu rajatise ei ole vaja kaitsealale püstitada, sest õuealasid kaitsealale ei jää. Ehitamine võib pöördumatult hävitada elupaiku ja võib eeldada pinnase (klibuloo) kaevamist, panga lõhkumist jms. Keelatud on seega ka uute veekogude rajamine. Olemasolevaid veekogusid kaitsealale ei jää. Kuna ehitamise mõju eesmärkidele sõltub paljudest asjaoludest, sealhulgas ehitise iseloomust, tehnoloogiast, asukohast ja mahust, siis ei ole määrusega võimalik ette näha igasse olukorda sobivaid tingimusi ja need on jäetud seetõttu kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Kaitseala valitseja nõusolekul kinnistu või kaitseala tarbeks tee, lautrikoha või paadisilla rajamine sihtkaitsevööndis ei ole põhjendatud, sest looduslikesse kooslustesse ei ole uusi teid vaja teha, kaitseala põhjaosast alguse saav ja Kura kurgu hoiualale merre kulgevast kunagisest paadisillast on järel ainult aimatav veetalune vare, mille taastamine ei ole madala rannikumere ja Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks oleva mereelupaigatüübi karide (1170) kaitse seisukohast enam otstarbekas. Kunagist hävinud paadisilda käsitletakse käesolevas määruses Ohessaare panga lautrikohana. Ajalooliselt on lautrid paiknenud põhja pool Jämajas ja lõuna pool Tärjus, sest Ohessaares on enamasti tegemist pankrannikuga. Võimalik huvi paadisilla rajamiseks on vähe tõenäoline. Harrastuskalurid kasutavad mereranda pääsemiseks ja paatide veeskamiseks läbi kaitseala põhja- ja lõunaosa minevaid pinnasteid, millest põhjapoolseim tee Ohessaare panga lautrikohta põhikaardilt puudub. Lisaks on kaitseala läheduses kasutuses olev Kaunispe sadam, kust saab

nii väiksemate kui ka suuremate alustega merele minna. Olemasolevate pinnasteede kapitaalsemaks renoveerimiseks vajadus puudub, sest tegemist on enamasti tugeva pinnasega (klibulooga) ja kasutuskooormus on nendel teedel väga väike. Kaitseala põhjaosas on loopealsel üks vana kalavastuvõtupunkti hoone vundament, mille taastamine suvilaks või majutusasutuseks ei ole põhjendatud, sest sellega kahjustataks elupaika. Eeldatavat ehitamissurvet ei ole, sest maaomanikel on ehitamiseks sobivaid alasid ka väljaspool kaitseala.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud pilliroo ja adru varumine. Mererannik on koht, kuhu võib adru koguneda ja kus kasvab pilliroogu. Adru varumine on agariku ehk furtsellaaria ja adru kogumine rannalt. Pilliroo ja adru varumise keelamine ei ole vajalik, sest tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke. Ajalooliselt on alalt adru ja agarikku varutud, seega võimalik huvi adru varumiseks on eeldatavalt olemas. Pilliroogu leidub vähesel määral kaitseala lõunaosa laiendusel, kuid eeldatav huvi pilliroo varumiseks puudub. Kui tulevikus peaks pilliroo ja adru varumine päevakorda tõusma, saab kaitseala valitseja seada nendele tegevustele tingimusi ning suunata adru ja pilliroo varujaid nii, et ei kahjustataks kaitseala kaitseväärtusi. Näiteks saab kaitseala valitseja seada tingimusi adru kogumise ajale, nii et ei häiritaks rannikul pesitsevaid linde, või seada tingimusi adru kogumise kohale või viisile, et tegevuse käigus ei kahjustataks rannikuäärseid kaitsealuseid elupaigatüüpe. Samuti saab reguleerida varutava pilliroo koguseid ja seada tingimusi roo varumise ajale sõltuvalt kaitsealuste, sh varapesitsejate roostikuliikide olemasolust ja nende soodsa seisundi tagamisest. Samuti saab kaitseala valitseja seada pilliroo ja adru varumisel tingimusi sõidukitega sõitmisele väljaspool teid. Kaitsealuste elupaigatüüpide ja kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi tagamiseks võib osutuda vajalikuks keelata teatud kohtades väljaspool teid sõitmine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Koosluse kujundamisena võib tõlgendada geoloogilise läbilõike (ajutist) taastamist. Viimastel aastakümnetel on Ohessaare panga ilme muutumisel põhirolli mänginud tormilainetuse akumulatsioon tegevus, mille tõttu on geoloogilise läbilõike ulatus mitmel pangalõigul kunagisega võrreldes vähenenud. Kujunenud materjali tõttu ei ulatu meri panga ette varisenud pinnakatte materjali ära kandma ning seega on osaliselt aluspõhja paljanduvus peaaegu kadunud. Panga mattumine raskendab aluspõhjageoloogia uurimist. Looduslike teguritega võitlemine ei ole üldiselt perspektiivne tegevus, kuid teaduslikul eesmärgil mõne pangalõigu ajutist puhastamist ei peaks tulevikus välistama. Sellist erandlikku sekkumist looduslikesse protsessidesse soovitab Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia instituudi Ohessaare panga geoloogilise ja kaitsekorra otstarbekuse ekspertiis (O. Hints ja T. Märss 2019. a).

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, mida on vaja lubada loopealsete ja seal kasvavate kaitsealuste liikide kaitseks (sh lamav ristik). Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikud tegevused on tegevused, mis on vajalikud liikide elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist kaitseala valitseja saab vastavalt vajadusele suunata.

2.5.2.2. Vajalikud tegevused

Kaitsealal on looniidu alal selle ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks vajalik loomadega karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine, sest loopealsete kinnikasvamisega kaasneb liigirikkuse vähenemine. Panga serval loopealsel kasvavate puude ja põõsaste eemaldamine aitab ühtlasi tagada kaitsealal väärtustatud avatud vaadete säilimist merele. Metsamaad kaitsealal ei ole.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määrusega sätestatud erisusi (nt marjade ja seente korjamine). Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevööndis saab keelata loodusvarade kasutamist, et tagada kaitstava objekti loodusliku ilme säilimine, vältida klibuloo kaevamist, pankranniku lõhkumist jms tegevusi. Klibuloo kaevamise huvi tekkimine on tõenäoline, sest kaitseala lõunaosa lähedusse jääb vana kruusakarjäär ja kaevamiseks sobiv klibulood jätkub kaitseala laiendusel. Vähesel määral on klibulood kahjustatud klibu võtmisega ja ATV-ga maastikul sõitmisega. Suuremad loopealsete kahjustused on tekitatud nõukogudeaegsete kaitserajatiste (vahiputkad, kaitsekraavid ja -punkrid) rajamisega. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 kohaselt on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil, kui seadus ei sätesta teisiti. Seega, kui on tegemist eramaaga, siis võib maaomanik oma majapidamises kasutamise eesmärgil kaevist võtta ilma Keskkonnaameti nõusolekuta sõltumata, kas tegu on maavarana arvele võetud või maavarana arvele võtmata kivimi, setendi, vedeliku või gaasiga. Piiranguvööndi kaitsekorraga maavara kaevandamise keelamine elupaigatüübi kahjustamist ei välista ja seetõttu rakendatakse sihtkaitsevööndi kaitsekorda. Kaitseala territoorium ei ole maavarana arvele võetud. Loodusvarade kasutamise alla ei kuulu kivitornide tegemine, mis on kaitseala külastajate hulgas levinud. Tegemist on pankranniku loodusliku ilme rikkumisega, mis läheb vastuollu kaitse-eesmärgiga säilitada maastikuilmet. Kivitornide tegemine on tõlgendatav koosluse kujundamisena, mis ei vasta kaitse-eesmärgile. Kivististe ja mineraalide kogumine LKS § 30 lõikes 2 punktis 2 toodud loodusvarade kasutamise mõiste alla ei lähe. LKS § 65 lõige 2 toob välja, et kaitsealuse kivistise looduslikus leiukohas on keelatud tegevus, mis võib leiukoha hävitada või seda kahjustada, LKS § 65 lõige 4 toob välja, et I kaitsekategooria kivistist tohib looduslikust olekust eemaldada üksnes teadusotstarbel Keskkonnaameti loa alusel. Seega on lubatud korjata kivistisi, mis ei kuulu kaitse alla, ja II kaitsekategooria kivististe korjamine ei tohi leiukohta hävitada või seda kahjustada. III kaitsekategooria kivistise kategooriat ei ole 18. septembri 2014. a keskkonnaministri määrusega nr 39 „Kivististe kaitse alla võtmine“ eraldi määratud.

LKS § 38 lõike 3 järgi on ranna või kalda ehituskeeluvööndis uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud. Kaitseala/ranna ehituskeeluvööndist kivimite võtmine omaks tarbeks samal kinnistul kasutamiseks ei ole kehtiva kaitse-eeskirja kohaselt keelatud, kui ei ole tegemist ehitamisega. Seega on vajalik piiranguvööndi asemel rakendada sihtkaitsevööndi kaitsekorda.

2.5.2.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta

katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloa kohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning lisasööta jahiulukeid. Jahiulukite lisasöötmisega kaasneb näiteks metsisigade arvukuse kasv, kes ohustavad kaitsealuste taimeliikide kasvukohti, süües ära kaitsealuste taimeliikide mugulad. Kuna uute veekogude rajamist määrusega ei lubata, siis ei tooda välja ka uute veekogude, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, rajamiseks vaja minevat kaitseala valitseja nõusoleku nõude vajadust, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja muutmise väljatöötamise kavatsuse avalik väljapanek toimus 2. aprillist kuni 27. aprillini 2020. a ja avalikustatud väljatöötamise kavatsus saadeti 29. juunil 2020. a kirjaga nr 7 4/20/10878 Keskkonnaministeeriumile. Keskkonnaministri 2. märtsi 2021. a käskkirjaga nr 1-2/21/87 algatati kaitseala kaitse-eeskirja muutmine. Kaitseala kaitse-eeskirja muutmise avalik väljapanek toimus 10. oktoobrist kuni 31. oktoobrini 2022. a. Materjalidega oli võimalik tutvuda Keskkonnaameti kodulehel www.keskkonnaamet.ee või avaliku väljapaneku ajal eelneval kokkuleppel Keskkonnaameti Kuressaare kontoris (Tallinna 22, Kuressaare). Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja vastavasisulise ettepaneku alusel avaliku arutelu toimumise kohta ilmus 7. oktoobril 2022. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja kohalikus ajalehes Saarte Hää. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 7. oktoobril 2022. a. Kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ajal avaliku arutelu toimumise ettepanekut ei tehtud.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta 12 maaomanikule. Teavitust saadeti ka Saaremaa Vallavalitsusele, Sõrve Sääre Jahiseltsile, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Eesti Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks. Kirjas paluti esitada põhjendatud parandusettepanekuid ja vastuväiteid. Kirjad sisaldasid teadet, et kui parandusettepanekuid või vastuväiteid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, loetakse seda kaitse-eeskirja eelnõuga nõustumiseks. Kokku laekus kaks vastust, milles esitatud ettepanekute ja Keskkonnaameti vastuste ülevaade on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Keskkonnaametile saabunud ettepanekud ja Keskkonnaameti vastused

Saaremaa Vallavalitsus	*Maastikukaitseala lõunaosas asuv lamava ristiku elupaik, mis osaliselt on maastikukaitsealal, võiks täies mahus arvata maastikukaitseala koosseisu, kuna liigi kaitse on ka maastikukaitseala eesmärk. *Torgu valla rannaalade osaüldplaneering (2006) muutub lähemas tulevikus kehtetuks ning uue üldplaneeringu käsitlus loodusväärtusega alade osas ei saa ilmselt olema identne. Palume kaitse-eeskirja koostamisel seda täiendavalt silmas pidada.	*Maastikukaitseala lõunaosaga piirneb (ei asu kaitsealal) Eesti looduse infosüsteemi andmetel II kaitsekategooria taimeliigi lamava ristiku 0,02 ha suurune kasvuala (KLO9300174), mis paikneb endise kruusakarjääri servas. Kaitseala lõunaosa piiritlemisel lähtuti eelkõige geoloogilise objekti panga kaitsevajadusest ja maastikus loogilise puhvri olemasolust. Selliseks loogiliseks kaitseala puhvri piiritlemise aluseks kasutati vana karjääri serva. Lähtuvalt LKS § 48 lõikest 2 tagatakse II kaitsekategooria liikide vähemalt 50% teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest. Ainult kaitsealale jääva Eesti looduse infosüsteemis oleva lamava ristiku kasvuala pindala moodustab üle 50% teadaolevast Eesti looduse infosüsteemis registreeritud lamava ristiku kasvuala pindalast. Seega kaitseala laiendamine lamava ristiku kaitsevajadusest lähtuvalt ei ole LKS järgselt otseselt kohustuslik. Piirkonnas esineb küll veel looduskaitselisi väärtusi, kuid need ei ole sellised, mille puhul kaasneks riigil kohustus neid kaitse alla võtta. Vana karjääri alale jääva loopealse ainult osaline kaitseala koosseisu arvamine ei ole põhjendatud. *Arvestame kaitse-eeskirja edaspidisel menetlemisel asjaoluga, et uue üldplaneeringu kehtestamise järgselt võib muutuda ka üldplaneeringus loodusväärtuste käsitlus. Muudame vajadusel seletuskirja ja eemaldame viite vananenud Torgu valla rannaalade osaüldplaneeringule, kui üldplaneering peaks kehtestatama enne Ohessaare maastikukaitseala uue kaitse-eeskirja jõustumist.
MTÜ Eesti Metsa Abiks	*Lisada kaitse-eesmärgiks niiduelupaigatüüp sinihelmikakooslused (6410), metsaelupaigatüüp vanad	*Juhime tähelepanu, et kaitseala kaitse-eesmärkide seadmisel on vajalik hinnata lisaks kaitse alla võtmise eeldustele ka kaitse-

	laialehised metsad (9020*) ning II kaitsekategooria kaitsealused taimeliigid: rand-orashein, püramiid-koerakäpp ja kärbesõis. *Laiendada eelnevalt nimetatud loodusväärtuste kaitseks kaitseala sihtkaitsevööndit ligi 25 ha koos vajaliku puhvriga idapoolle (lisatud kaart).	eesmärgiks seadmise otstarbekust ning kõiki väärtusi seetõttu eesmärkidena välja ei tooda. Eelkõige seataksegi kaitse-eesmärgiks alale iseloomulikud ja ohustatud liigid ja elupaigad ja arvestatakse ka rahvusvaheliste kohustustega. Lisaks arvestatakse liikide kaitse-eesmärgiks seadmisel sellega, et paljude liikide kaitse on tagatud ka läbi koosluste ja teiste liikide elupaikade kaitse. Rand-orasheina Eesti looduse infosüsteemis olev vananenud infoga (40 aastat vana) kirje Ohessaare külas on ekslik, sest paikneb kirjelduse järgi Ohessaare pangast <i>ca</i> 200 m lõunas vana tuuliku kohal, kuid vana tuulik jääb eelnõu järgsest kaitseala piirist välja teisele poole vana karjääri. Sinihelmikakoosluste, vanade laialehiste metsade ning püramiid-koerakäpa, kärbesõie ja rand-orasheina kaitse-eesmärgiks seadmine oleks põhjendatud ainult kaitseala laiendamisel, kuid Keskkonnaamet laienduse ettepanekuga ei nõustu. *Kaitseala piiritlemisel lähtuti eelkõige geoloogilise objekti panga kaitsevajadusest ja maastikus loogilise puhvri olemasolust. Eelnõu järgsest kaitseala piirist põhjapoolle jääval alal merele avatud pankranda ei leidu. Piirkonnas esineb küll laiemalt looduskaitsealisi väärtusi, kuid need ei ole sellised, mille puhul kaasneks riigil kohustus neid täiendavalt kaitse alla võtta. Lähtuvalt LKS § 48 lõikest 2 tagatakse II kaitsekategooria liikide vähemalt 50% teadaolevate ja Eesti looduse infosüsteemis registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest. Ainult kaitsealale jääva Eesti looduse infosüsteemis oleva püramiid-koerakäpa, kärbesõie ja rand-orasheina kasvuala pindala moodustab üle 50% teadaolevast Eesti looduse infosüsteemis registreeritud püramiid-koerakäpa, kärbesõie ja rand-orasheina kasvuala pindalast. Seega kaitseala
--	--	--

	*Mitte lubada jahipidamist ja kalapüüki sihtkaitsevööndis.	laiendamine nende liikide kaitsevajadusest lähtuvalt ei ole LKS järgselt otseselt kohustuslik. *Väikesel kitsal avatud pangapealsel eeldatavalt linnujahi huvi ei ole, sest linnujahiks sobilikud lahesopid puuduvad. Ainult kaitseala kitsal ribal linnujahi keelamine ei anna olulist efekti, kuna ülejäänud linnuala on kaitse all hoiualana, kus linnujaht on lubatud ja kus ei saagi seda keelata. Linde ei ole kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud, sest kaitseala eraldi ei ole oluline lindude pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaik. Kura kurgu linnuala tervikuna on siiski oluline linnuala. Suurulukite küttimiseks ei ole kaitseala sobilik. Seega ei ole jätkuvalt piisavalt põhjendatud jahipidamise keelamine, kuna see ei ole ala väärtustele ohuteguriks. Kuigi kaitsealale kalapüügiks sobivaid veekogusid ei jää, tuleneb kalapüügi reguleerimise vajadus piirnemisest Kura kurgu hoiuala merealaga. Õngpüünistest näiteks spinningu kasutamisel võib harrastuskalur merest kala püüdes viibida ise kaitseala maismaal. Kalapüügi keelamine ei ole põhjendatud, kuna see ei kahjusta kaitseala väärtusi.
--	---	--

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomiseks annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktiga 266 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Ohessaare loodusala, mis hõlmab Ohessaare maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Ohessaare maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Ohessaare loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 16. veebruari 2022. a rakendusotsusega (EL) 2022/232, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu viieteistkümmes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2022) 855 all, ELT L 39, 21.02.2022, lk 368–619).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslike ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kura kurgu linnualal, millest väikese osa moodustab Ohessaare maastikukaitseala, on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Ohessaare loodusala ja Kura kurgu linnuala piire, et viia need vastavusse kaitseala piiridega.

Ohessaare loodusala ja Kura kurgu linnuala piiride muutmisel jääb Natura 2000 võrgustiku aladest välja Eite (80701:001:0452) maaüksus. Loodusala ja linnuala piiride muutmisel suureneb Natura 2000 võrgustiku alade osakaal järgmistel maaüksustel: Tiidriku (80701:001:0667), Kalmuste (80701:001:0528), Aseli (80701:001:0419), Hinnuse (80701:001:0673) ja Kubja (80701:001:0311). Loodusala ja linnuala piiride muutmisel väheneb Natura 2000 võrgustiku alade osakaal Mägi (80701:001:0288) maaüksusel.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale. Määruse rakendamine aitab tagada määruses nimetatud liikide ja elupaikade soodsa seisundi säilimist, mistõttu säilib looduskeskonna mitmekesisus. Looduskeskonna mitmekesisus tagab omakorda parema ja mitmekesisema elukeskkonna inimestele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2030 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020)380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist. Lääne-Eesti saared kuuluvad UNESCO biosfääri programmiala (programm MAB ehk *Man and Biosphere*) koosseisu ning kaitstavad alad (kaitse- ja hoiualad ning püsielupaigad) on programmiala tuum- ja puhveraladeks (sihtkaitsevööndid on tuumaladeks, piiranguvööndid ja hoiualad on puhveraladeks), mille hea seisund tagab biosfääri programmiala hea seisundi.

Ohessaare maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all ja väike laiendus toimub ehituskeeluvööndis oleva eramaa arvelt, mis kehtiva endise Torgu valla rannaalade osaüldplaneeringu (2006)⁵ järgi paikneb loodusväärtusega alal ja osaliselt väärtusliku külamiljööga alal, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikule omavalitsusele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks teavituskiri eelnõu materjalidega tutvumise kohta, mille käigus oli võimalik esitada vastuväiteid, kui määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Vastuväiteid seoses kehtivate detailplaneeringutega ei esitatud. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. MaaMS § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. MaaMS § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Kuna piiranguvööndi kaitsekord muutub sihtkaitsevööndiks ja kaitseala laieneb kaitseta ala arvelt, siis kokku laekub maamaksu Saaremaa vallale vähem ligikaudu 106 eurot aastas.

Vastavalt maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrusele nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“ maksab riik kaitsealadel poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust olenevalt poolloodusliku koosluse tüübist ja hooldamise viisist 85–450 eurot hektari kohta.

⁵ <https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/19371518/maakasutus.pdf/05e178fc-795b-47c2-a1bf-016601577b8a>

Kaitsealale jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavat looniitu 5,6 ha. Poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määrase kehtestamisega olulisi lisakulusid, kuna hooldatava ala maht suureneb võrreldes varasemaga ligi 3 ha.

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest, lähtudes Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määruses nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks, ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused“ esitatud tingimustest. Kaitsealal kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt ei piira, sest kinnisasi on valdavas ulatuses maatulundusmaa sihtotstarbega loodusliku rohumaa või muu maa kõlvik, millel on lubatud poollooduslike koosluste hooldustööd. Seega ei teki riigile kohustust looduskaitseliste piirangutega maade ostmiseks.

Erametsa kaitsealale ei jää, seega Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule toetuse maksmise kohustust ega saamata jäävat puidutulu ei teki. Riigimetsa kaitsealale ei jää, seega riigile saamata jäänud puidutulu ega metsatööstusega seotud saamata jäänud lisandväärtust ei teki. Soomuldasad, liigniiskeid turvastunud muldasid ja gleimuldasad kaitsealale ei jää, seega mullasüsinikuvaru arvutusi ei tehtud.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *KeÜS*) kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib KeÜS (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on kooskõlastanud märkusega, et arvestatakse Transpordiameti seisukohtadega. Transpordiamet ei ole eelnõu avalikustamisel ega hiljem eelnõu kohta oma seisukohti väljendanud. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu

märkusteta või vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks